

– Hakemli Makale –

ABDULKERİM EL-MİKDÂD'IN FAHÎHU'L-VAHŞE ADLI ÖYKÜSÜ

Sedat ŞENSOY

Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi
Arap Dili ve Belağatı Anabilim Dalı
sedatsensoy@hotmail.com

ÖZ

Modern öykü, XIX. yüzyılda romandan ayrılarak müstakil bir edebî tür halini almıştır. Arap edebiyatının hikâye türleriyle tanışması Batı'dan çok daha öncelere dayansa da, Arap toplumunun modern öykü ile yine bu dönemde tanıştığı kabul edilir. Arap dünyasında edebi faaliyetlerin en yoğun olduğu birkaç ülkeden birisi de Suriye'dir. Bu makalenin konusu olan *Fahîhu'l-Vahşe* adlı öykünün müellifi Abdülkerim el-Mikdâd da Kuveyt'te ikamet eden Suriyeli çağdaş kısa öykü yazarı ve eleştirmendir. Bu çalışmada onun bu öyküsü, kahramanlar, olaylar, modern anlatım teknikleri, tasvirler ve dil açısından incelenmiştir. Diyaloglarla örülü bu kısa öykü, tek bir konu etrafında geçmekte olup; oldukça yalın, akıcı ve anlaşılır bir dile sahiptir. Öyküde edebî tasvirler ve sanatlar da yoğun değildir. Öykü, baştan sona kısa cümleler ve karşılıklı soru-cevap bölümlerinden oluşur. Bu da nida ve istifham unsurlarının öyküye hâkim olmasına yol açmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arap Edebiyatı; Arap Öykücülüğü; Suriye Öykücülüğü; Abdülkerim el-Mikdâd

Abdulkerim al-Mikdad's *Fahihu'l-Wahshah* Story

In the nineteenth century, the modern story was separated from the novel and became an independent literary genre. Although the introduction of Arabic literature to story genres dates back much earlier than the West, it is accepted that Arab society met modern stories in this period. Syria is one of the few countries where literary activities are most intense in the Arab world. The subject of this article, the author of the story *Fahihu'l-Wahshah* Abdulkerim al-Mikdad, is a Syrian contemporary short story writer and critic who lives in Kuwait. In this study, his story is examined in terms of heroes, events, modern narrative techniques, depictions and language. This short story, covered with dialogues, revolves around a single topic and has a very simple, fluent and understandable language. Literary depictions and arts are not intense in the story. The story consists of short sentences from beginning to end and mutual question and answer

sections. This has led to the fact that the elements of interjection and interrogation dominate the story.

Key Words: Arabic Literature; Arab Storytelling; Syrian Storytelling; Abdulkemir al-Mikdad

GİRİŞ

XVIII. yüzyılda Batı'da gelişen modern öykü, XIX. yüzyılda romandan ayrılarak müstakil bir edebî tür haline gelmiştir. Arap toplumunun modern öykü ile bu dönemde yaşadığı en-nahda hareketleri çerçevesinde tanıştığı kabul edilir. Arap edebiyatının hikâye türleriyle tanışması Batı'dan çok daha öncelere dayansa da, Arap edebiyatında kısa öykünün edebî bir değer kazanması, yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde görülebilmektedir.¹

Hikâyenin, tercüme ve gazeteciliğin etkisi ile yeni ortaya çıkmış bir edebî tür olduğuna dair birtakım görüşler olsa da, Modern Arap Edebiyatının ustalarından Tâhâ Huseyn (ö. 1973) ve Ahmed Emin (ö. 1953) gibi birçok yazar, öykünün köklerinin daha eskilerde ve temellerinin kendi içerisinde mevcut olduğu görüşündedirler. Modern Arap öyküsünün gelişiminde elbette eski Arap edebiyatının makâme ve ahbâr gibi türlerinin etkisi göz ardı edilemez. Ancak klasik öykü sayılabilecek örneklerin, modern öykü anlayışı ile tamamen örtüşüğünü söylemek de doğru olmayacaktır.²

Arap dünyasında edebi faaliyetlerin en yoğun olduğu birkaç ülkeden birisi de Suriye'dir. Suriye'de modern edebi türlerin, her ne kadar Mısır ve Lübnan'la aynı dönemde başladığına dair bazı görüşler varsa da bunların, ilk olarak Mısır ve Lübnan'daki çalışmalar kanalıyla Suriye'de yayıldığı görüşleri daha doğru olmalıdır. Suriye'de öykücülüğün özellikle Mısır, Lübnan ve Irak'tan biraz daha geç başlamasının ardında yatan nedenler arasında Fransızlara karşı verilen istiklal mücadelesi ve bazı önemli yazarların Mısır'a göçü sayılabilir. Esasen Suriye'de öykü, 1937-1949, 1950-1958, 1959-1967 ve 1967'den günümüze kadar olmak üzere dört aşamada gelişmiştir. Diğer bazı Arap ülkelerinde olduğu gibi burada da ilk girişimler, doğal olarak tercüme kanalıyla başlamıştır. Ancak bu durum, Mısır ve Lübnan'da olduğu kadar etkili olmamıştır. Yabancı dil bilenlerin çoğu yurt dışına göç ettiği için tercüme faaliyetleri istenilen düzeyde gerçekleşmemiştir. Tercüme faaliyetinin

¹ Rahmi Er, *Modern Mısır Romanı*, Ankara, 1997, s. 43; Musa Yıldız, "Arap Edebiyatında İlk Modern Kısa Öykü", *Nüsha*, II (2002), 4, s. 46; Muhammet Tasa, "Suriye Öykücülerinden Mâcid Reşid el-'Uveyyid'in Sıcak Bir Yazı", *Marife*, 6 (2006), 2, s. 134.

² Murat Göçer, *Gassân Kenefânî ve Öykücülüğü* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2006, s. 215; Muhammet Vehbi Dereli, "Yemenli Öykücülerden Hemdân Zeyd Demmâc'ın "Yolcu" Adlı Öyküsü", *Marife*, 13 (2013), 2, s. 162.

istenildiği düzeyde olmaması veya azlığı, bu türün gelişmesini geciktirmiştir. Diğer taraftan edebiyatçıların bu türe önem vermemeleri de geri kalışın nedenleri arasında yer almaktadır. Suriye'de bu tür, XX. asrın başlarında Osmanlı Devleti'nin Kânûn-i Esâsî'yi ilânından sonra gözle görülür bir şekilde hareketlenecek, gazetelerin ve dergilerin artmasıyla da hızlı bir gelişme kaydedecektir. Bu arada zamanla bazı gazete ve dergiler, bu türe özel sayfalar ayıracaktır. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra artık Arap toplumu yeni bir edebiyat dünyası ile karşı karşıya kalmıştır. Suriye'de Batı'dan hikâye çeviren ilk şahsiyet olarak, yaptığı "Racul Zû İmraeteyn", (İki Eşli Adam, 1871) adlı çevirisi ile Circî Cebrâil Buleyt el-Halebî kabul edilir.³

Bu makalenin konusu olan *Fahîhu'l-Vahşe* adlı öykünün müellifi Abdülkerim el-Mikdad da Kuveyt'te ikamet eden Suriyeli çağdaş kısa öykü yazarı ve eleştirmendir. Öyküleri, *Vakâi'u Mevti Şame* (Şame'nin Ölüm Davaları) adıyla 2005 yılında Suriye'de yayımlanmıştır. *Melâmihu'l-Hareketi'l-Kasasıyye fi'l-Kuweyt* (Kuveyt'te Kısa Öykü Hareketinin Özellikleri) adındaki edebi tenkit eseri de yine Suriye'de 2007 yılında yayımlanmıştır.

2. Öykünün Özeti

Öykünün anlatıcısı, Şam'da annesinden ve kardeşlerinden uzakta memur olarak görev yapan bir kimsedir. Sürekli olarak görev yeri ile ailesi arasında gidip gelmekte, bürokratik işlerin yoğun olduğu bir iş ortamında gurbet hayatı yaşamaktadır. Bu seferki gelişinin sebebi, küçük kız kardeşinin evliliğidir. Onun düğününe katılmak amacıyla ailesinin yanına gelir. Annesinin, kendisi oradan ayrılana kadar yaşadığı neşeye, geçici mutluluğuna şahit olur.

Annesi, düğünden sonra tüm kızları evlendirdiğinden dolayı artık rahatladığını ve geriye sadece oğlunun evliliğinin kaldığını dile getirir. Artık tek arzusu, oğlunun da tayin isteyerek yanlarına dönmesi ve bir aile kurmasıdır. Anlatıcı, Şam'a dönerken her zamankinden çok daha duygu yüklüdür, yalnız bıraktığı annesi onu bu defa çok daha derinden etkilemiştir. Onun için artık zaman geçmek bilmiyordur. Yedi hafta geçmişken, beklediği tayin haberini almış, annesine hediyeler alarak sevinçle erkenden yola koyulmuştur. Eve varınca sevinçle annesine seslenir, onu her yerde arar ancak onun cansız bedenine ulaşmanın acısıyla yüzleşir.

³ Bkz. Hüseyin Yazıcı, "Suriye'de Kısa Öykü", İ.Ü. Şarkiyat Mecmuası, 19 (2011), 2, s. 120-121.

3. Öykünün Kahramanları

Öykünün başkahramanı, Şam'da memur olarak çalışan anlatıcıdır. Diğer kahramanlar, onun annesi, kız kardeşleri, onların eşleri ve düğündeki kızdır. Kahramanların isimleri verilmez.

4. Öykünün Edebî Özellikleri

Oldukça kısa olan öykünün büyük bir macerası yoktur. Öyküde anlatıcı ana karakterdir ve öykü, onun annesinin yanına dönmek için büyük bir arzu ile tayinini beklediği konusu üzerinde cereyan eder.

Sakin bir ortamda geçen öykü, karşılıklı konuşmalarla örülüdür. Öykü, başlangıçta ailenin kızlarından birinin evlendiği düğünün getirdiği mutlulukla başlar. Sonunda da anlatıcı, tayininin Şam'a yapıldığı bilgisiyle yine mutlu bir şekilde annesine dönmüşken, onun ölümüyle karşılaşır ve büyük bir tezat yaşar. Öykü, mutluluk ve ümitle başlamış ancak oldukça hüznü bir şekilde son bulmuştur.

Öykünün dili oldukça sade ve akıcıdır. Aynı zamanda cümleler kısa tutulmuş, karşılıklı sorularla konuşma havası yansıtılmaya çalışılmıştır. Mesela şu bölümde bu özellikleri görmek mümkündür:

- *Kızlar! Gördünüz mü?*

- *Hayırdır anne!*

- *Kız, güzellik kraliçesi gibi çıktı buketle. Çok güzeldi.*

- *Doğru. Ancak, bizim düğünümüzden daha güzel değil. Yoksa son evlat olduğu için mi?*

Öykü, edebi sanatlar açısından zengin değildir. Ancak şu bölümde istiare mekniyye (kapalı istiare) vardır. Çünkü gözün çokça yaşarması, başka organlar için söz konusu olan bir ifadeyle kan ağlamak deyimiyile ifade edilmiştir:

"Otobüse bindiğimde en son koltuğa oturdum ve ağlamayı koyuverdim de gözlerim kan ağladı."

Öyküde yoğun ve etkili tasvirler de çok değildir. Öykünün başında anlatıcı, annesinin mutluluğunu ve kendisinin buna tepkisini şöyle betimler:

"Yüzünün her tarafından taşan mutluluğu gördüğümde kalbim titriyordu, bir sürü kadının zılgıtı ortasında ona bakıyordum. O olağan üstü bir neşe yaşıyordu."

Son bölümdeki şu cümlede de teşbih sanatıyla güçlendirilmiş güzel bir tasvir örneği göze çarpar:

وَرُحْتُ أَبْنِي وَأَصْرُحُ كَرَضِيعَ بَحْتٍ عَنْ أُمِّهِ طَوِيلًا وَلَمْ يَجِدْهَا

"Uzun zamandır annesini arayıp bulamayan bir bebek gibi ağlamaya ve bağırmaya başladım."

Çoğunlukla diyalog şeklinde geçen öyküde zaman zaman monologlara da yer verilir. Diyaloglarda yarıda bırakılan cümleler, öyküye büyük bir anlam yoğunluğu katmıştır. Şu örnekte olduğu gibi:

- *Tamamdır. Günler geçip gidiyor oğlum. Unutma!*

- *Ne?*

- *Evlenmemen için artık bir bahanen kalmadı. Allah kızların nasiplerini açtı. Mal da onların değil. Benim hayalim çocuklarını görmeden...*

Öykünün başında romanlarda daha çok rastlanan iç monolog tekniği dikkat çeker. Bu, kişilerin iç dünyasını okuyucuya yansıtmayı hedefleyen bir tekniktir. Anlatıcı, başkahraman olan kendisine ait düşünceleri okuyucuya olduğu gibi yansıtmış ve yorumu okuyucuya bırakmıştır:

Yüzünün her tarafından taşan mutluluğu gördüğümde kalbim titriyordu, bir sürü kadının zılgıtı ortasında ona bakıyordum. O, olağan üstü bir neşe yaşıyordu.

Öyküde me'ani ilmi açısından nida ve istifham unsurları dikkat çeker. Öyküde kahramanların sık sık birbirlerine seslendikleri ve sorular yönelttikleri görülür. Şu bölüm buna örnek verilebilir:

- *Günaydın anne.*

- *Günaydın canım.*

- *Ne bu? Ne yapıyorsun anne?*

- *Her şeyi hazırladım. Birkaç dakikada her şey hazır olur.*

- *Allah iyiliğini versin. Neden yardım etmek için beni uyandırmadın?*

- *Oğlum, dinlenmeni istedim. Yemek, kadın işidir.*

- *Tamam. En azından kız kardeşlerimden birini arasaydın ya!*

Öyküde zaman belli edilmemiştir. Olayın geçtiği yer de tam olarak belli değildir. Ancak anlatıcı, görevi icabı sık sık Şam'a gidip gelmektedir. Onun Şam'a otobüsle gidip geldiği düşünüldüğünde, ailesinin Suriye içerisinde başka bir şehirde oturduğu akla yakın gelmektedir.

Sonuç olarak, diyaloglarla örülü bu kısa öykü, tek bir konu etrafında geçmekte olup, oldukça yalın, sade, akıcı ve anlaşılır bir dile sahiptir. Öyküde edebi tasvirler ve sanatlar yoğun değildir. Ancak mutluluk ve ümitle başlayan

öykü, oldukça hüzünlü bir şekilde son bulmuş ve anlatıcının iç dünyasında adeta bir yangına dönüşen etkili bir tezadı başarıyla yansıtmıştır.

Öyküde kısa cümleler ve karşılıklı soru-cevap bölümleri ağırlıktadır. Bu da nida ve istifham unsurlarının baskın olmasına neden olmuştur.

5. EK: Öykünün Çevirisi

Yalnızlığın Hıştırtısı

Yüzünün her tarafından taşan mutluluğu gördüğümde kalbim titriyordu, bir sürü kadının zılgıtı ortasında ona bakıyordum. O olağan üstü bir neşe yaşıyordu. Etrafımdaki insanlara yeni bir enerji ve canlılıkla tekrar dikkat kesildiğimde uzun müddet hayal ettiğim güzel koku, mutluluk ve düğün ağaçlarıyla dolu ufuklara beni götürdü.

Düğün bitip davetliler yeni evlileri ve ailelerini kutladıktan sonra, hemen herkes ayrıldı. Annem, ben ve kız kardeşlerim yeni dünürlerimizi kutlamak için kısa bir süre kaldık. Onlar da ailenin asilliğini ve soyluluğunu belirterek bizi tebrik ettiler. Sonra kalmamız için ısrar etmelerine rağmen ertesi gün buluşmak üzere ayrıldık.

* * *

Evde, kendisine fark ettirmeden izlediğim annem sevincini gizlemedi. Yeni akrabalarımızı ve damadın ahlakını övmeye başladı. Enişterimizden biri sakayla şöyle dedi:

- Ha! Şimdiden bizi unuttun anne.
- Estağfirullah annem. Sizin yeriniz ayrıdır.

Acele ediyormuşçasına önündeki çay fincanından yarım yudum içti ve:

- Kızlar! Gördünüz mü?
- Hayırdır anne!

-Kız, güzellik kraliçesi gibi çıktı buketle. Çok güzeldi.

-Doğru. Ancak, bizim düğünümüzden daha güzel değil. Yoksa son evlat olduğu için mi?

Bir saatten fazla süren eğlencenin ardından kız kardeşlerim ve kocaları izin almaya başladılar ve annemle birlikte bir süre yalnız kaldık. Dedi ki:

- Yarın sabah gelin için duvak yemeğinde ne tür yemek hazırlayalım?
- İstedğin her şeyi anne... Ben hazırım.
- Her şey?
- Her şey.

- Tavuk, mülûhiyye, kabak ve kıyma istiyorum.
- Kolay. Şimdi gidip istediğin her şeyi getireceğim.

Allah oğlumdan razı olsun. Oğlum, Allah seni iki cihanda mutlu etsin!
Başını öptüm ve odama gittim.

* * *

Sabah uyandığımda saat sekize yaklaştı, annemi aradım ve onu mutfakta buldum:

- Günaydın anne.
- Günaydın canım.
- Ne bu? Ne yapıyorsun anne?
- Her şeyi hazırladım. Birkaç dakikada her şey hazır olur.
- Allah iyiliğini versin. Neden yardım etmek için beni uyandırmadın?
- Oğlum, dinlenmeni istedim. Yemek, kadın işidir.
- Tamam. En azından kız kardeşlerimden birini arasaydın ya!

- Ah, oğlum. Kız kardeşlerin her biri çocukları ve kocasıyla meşgul. Allah onlara yardım etsin, her halükârda, gördüğün gibi yemek pişirmeyi bitirdim, yapman gereken tek şey gidip hazırlanman.

* * *

Geri dönüşümüzden sonra, bana tüm kızları evlendirdiğinden dolayı rahatladığını ve bir konu hariç kendini çok iyi hissettiğini söyledi.

- Hayırdır anne. Söyle bana! Ben de inşallah yerine getiririm.
- Sensin oğlum.
- Ben?!

- Şam'daki işinde devam edecek misin? Sadece hafta sonunda seni görebiliyorum. Artık benden başka kimse yok ve...

Ona sıkıca sarıldım. Gözlerim doldu ve gözyaşlarımı tutamadım:

- Bunu biliyorum. İnan bana anne, küçük kız kardeşim nişanlandığından beri beni buraya nakletmeleri için iki torpil buldum. Bana birkaç gün içinde hayırlısıyla olacağı konusunda söz verdiler.

- Tamamdır. Günler geçip gidiyor oğlum. Unutma!
- Ne?

- Evlenmemen için artık bir bahanen kalmadı. Allah kızların nasiplerini açtı. Mal da onların değil. Benim hayalim çocuklarını görmeden...

- Allah uzun ömür versin. Çocukları göreceksin inşallah. Bunu düşündüm anne. İnan bana. Fakat tüm bunlar buraya tayin olmama bağlıdır. Bu da yakında.

- İyi oğlum. İşini yapacak adamla ilişkiyi sıkı tut. Acele et!

* * *

Akşamleyin ona veda ettiğimde, kalbimin parçalandığını hissettim. Beni ağlarken görmesin diye inanılmaz bir güçle kendimi zapt ettim. Otobüse bindiğimde en son koltuğa oturdum ve ağlamayı koyuverdim de gözlerim kan ağladı.

* * *

Ayaklarım Şam'da arabulucunun arkasından koşmaktan yoruldu. Verilen sözler, damarlarımdaki kanı kuruttu. Bürokrasi, sinirlerimi yıprattı.

Gece vaktinde annemin yalnızlığını hatırladığımdan dolayı başım neredeyse çatlayacak gibi oluyordu. Yatağında dönüp duruyorum ve dikenlerin her tarafıma battığını hissediyorum. Yorgunluğum tüm gözeneklerime girdikten sonra uyuyabiliyorum. Hafta sonu, ancak bir ay sonra geliyor!

Üç hafta geçti ve tayin tarihimin yakında geleceği ile annemi umutlandırıyorum. Ziyaret ettiğim her hafta sonunda onu teselli ediyorum ve biraz daha sabretmesini istiyorum. Bana iyi bir gelin bulması için annemi yönlendiriyorum, o da sevinçten uçuyor. Ama ertesi akşam ondan ayrıldığımda mutluluğunun kalmadığını görüyorum.

* * *

Yedinci haftada torpilim başarılı oldu. Tayin emrini aldım ve sevinçten uçtum. Bu iş hafta içinde olduğu için yaşlı kadına harika bir sürpriz olsun diye gitmeye karar verdim. Ona bir elbise ve biraz tatlı satın aldım ve şafak sökmeden önce yola düştüm.

* * *

Sabah sekizde vardığımda, annemim kapısını çaldım.

Erken kalktığını biliyorum ama ekmek almaya gitmiş olabilir mi? Hayır! Kız kardeşimin çocukları bildiğim kadarıyla bu işi hallediyorlardı. Dördüncü kez kapıyı çaldım ama nafiye. Girmeye çalıştım ve kapının kapalı olmadığını fark ettim. Girdim.

- Günaydın, Anneee! Neredesin?

Salona tatlıları ve elbiseyi bıraktım ve onu aramaya başladım:

- Mucize gerçekleşti, anneciğim. Bugünden sonra seni terk etmeyeceğim. Anneeee.

Mutfığa, salona, misafir odasına baktım. Kimse yok. Hala uyuyor olması mümkün mü?

- Annem! Anneciğim!

Yatak odasının kapısını açtım. Yastığa yaslanmış, kız kardeşlerimin ve çocuklarının fotoğraf albümleri elinden yere dağılmıştı. Kendinden geçmiş bir haldeydi.

- Günaydın anne. Bütün evi aradım ve bağırarak sana seslendim. Neden cevap vermiyorsun?

- ...

- Annem. Annem!

Ona yaklaştım. Yanağını okşadım...

- ...

Soğuk yüzünü ve cansız bedenini kucakladım. Uzun zamandır annesini arayıp bulamayan bir bebek gibi ağlamaya ve bağırmaya başladım.

KAYNAKÇA

Dereli, Muhammet Vehbi, "Yemenli Öykücülerden Hemdân Zeyd Demmâc'ın "Yolcu" Adlı Öyküsü", *Marife*, 13 (2013), 2, ss. 161-176.

Er, Rahmi, *Modern Mısır Romanı*, Ankara, 1997.

Göçer, Murat, *Gassân Kenefânî ve Öykücülüğü* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2006.

Tasa, Muhammet, "Suriye Öykücülerinden Mâcid Reşîd el-'Uveyyid'in Sıcak Bir Yazı", *Marife*, 6 (2006), 2, ss. 133-150.

Yazıcı, Hüseyin, "Suriye'de Kısa Öykü", *İ.Ü. Şarkiyat Mecmuası*, 19 (2011), 2, ss. 119-142.

Yıldız, Musa, "Arap Edebiyatında İlk Modern Kısa Öykü", *Nüsha*, 2 (2002) 4, ss. 45-57.

